

Bernisa Puriš

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Izvorni naučni rad

Original scientific work

Metafora govornika i sugovornika u putopisnom diskursu

Sažetak

Jedno od temeljnih pitanja savremene stilistike jeste pitanje distribucije jezičkih sredstava posredstvom kojih se aktualizira govornik/emitent i sugovornik/recipient u različitim funkcionalnim stilovima, njihovim žanrovima i tekstovima. Cilj je ovoga rada analizirati i interpretirati zamjenu (sinonimiju ili transpoziciju) prvog lica jednine, kao govornog lica, njegovim gramatičko-metaforičkim sinonimima (enalagom lica) u putopisnom diskursu. Kako putopisni diskurs pokazuje osobenost u odnosu na druge žanrove kada je riječ o zamjeni prvoga lica jednine figurativnom leksikom (tropima), to će cilj ovoga rada biti analiza i interpretacija specifične figurativne leksike kao sredstva referiranja na govornika/emitenta i sugovornika/recipienta u putopisnom diskursu. U konačni je cilj rada ukazati na konotativnu vrijednost analiziranih gramatičkih i leksičkih metafora u putopisnom diskursu i njihovu osobenu, putopisnu žanrovsku ekspresiju. Korpus čini antologijski izor bosanskohercegovačkog putopisa 20. vijeka.

Ključne riječi: stilistika teksta, metafora, enalaga lica, govornik, sugovornik, putopis, stil

1. Uvod

Putopisac se u putopisnom tekstu, kao njegov autor, eksplicitno, otvoreno i direktno, otkriva u svojoj radnji putovanja te u iskazivanju svoga mišljenja, doživljaja, komentara i subjektivnog stava prema svijetu realiteta kroz koji je putovao i o kojem u putopisnom

tekstu govori. Pritom on svoj tekstualni identitet, odnosno svoju komunikacijsku ulogu, u putopisnom polju personalnosti retorički ostvaruje ličnom i prisvojnomo zamjenicom u prvom licu jednine, ili, češće, glagolskom fleksijom, naprimjer:

Na taj put **krenula sam** na magarcu, **uvjerena** da je *moja* knjiga, *moj* „Gid ble“ dovoljan da **me** obavijesti kako i kad da **stignem** do čarobnog kutka u kome se, u kanjon zatvoren, krije grad mrtvih. (Neda Erceg, „Teba sa sto vrata“, H, 326)

Zemlja sada ima boju cigle kao i korito Vardara koje je odveć široko. Nad njim se rasprostire treperenje vazduha. **Ja** ga **ne vidim**, ali **slutim**, gotovo je vidno da **posmatram** kako usporava tok vode. (...) **Gledam** kako su svi ovi ljudi smireni, prostosrdačni, ovi ljudi što putuju **sa mnom**. **Hvatam** dijelove razgovora, **razabirem** misli o vremenu, svakodnevnim brigama i drugom koječemu, kao i svuda kada se putuje. (Uglješa Kisić, „Nemir koji putuje“, H, 355)

Ali **sad**, dok **ovo pišem**, u Stratfordu su podignute svečane zastave. (...) Hoću, u stvari, da pišem o Stratfordu. (Boro Drašković, „Mjesta sa Šekspirom“, P, 242)

Stilističke vrijednosti kategorije lica dolaze kao rezultat transpozicija koje vode nastajanju gramatičkih metafora. Gramatička metafora, odnosno enalaga¹ (sinonimija) lica nastaje zamjenom (*immutatio*)² uobičajene, općepotrebne forme jednoga lica neuobičajenim formama drugih lica. Na taj se način razvijaju ekspresivna i konotativna značenja, a o njihovoj specifičnosti u putopisnom diskursu govorit ćemo u prvome dijelu ovoga rada.

Zamjenom kao retoričkom operacijom nastaju i tropi (figure riječi) ili metasememi, kako ih radije nazivaju retoričari Grupe **μ** iz Liježa. Liježani pod metasememom podrazumijevaju „figuru u kojoj se jedna semema zamjenjuje drugom“, uz napomenu da se ona „često definira kao zamjena jedne riječi drugom“ (Djubua 1986: 170). Sljedstveno tome, drugi dio rada usmjeren je na istraživanje riječi (leksema) koje posredstvom metonimijske (sinegdoške) zamjene referiraju na putopisca kao iskazivača (subjekt iskazivanja).

1 Enalaga je „skupni naziv za različite vrste gramatičke sinonimije“ (Bagić 2012: 96).

2 Ideja o četiri kategorije transformacija na temelju kojih se izvode stilske figure i tropi ustanovljena je još u antičkoj retorici (Marko Fabije Kvintilijan): *adiectio* (dodavanje), *detractio* (oduzimanje), *immutatio* (zamjena), *transmutatio* (premještanje). Neoretorička Grupa **μ** iz Liježa zasniva svoju opću retoriku upravo na ovim operacijama.

2. Metafora govornika u putopisnom žanru

Oblici ličnih i prisvojnih zamjenica i glagolski nastavci u putopisnom su diskursu formalna oznaka čiji je referent uloga putopisca kao subjekta iskazivanja i empirijskog pojedinca koji ima aktivnu ulogu u percipiranju svijeta kroz koji putuje. Subjekt putopisnog diskursa istodobno je subjekt djelovanja (putopisac je putnik), iskazivanja (putopisac je govornik, kazivač, narator) i gledanja (putopisac je opažać) (usp. Duda 1995: 434). Drugim riječima, u putopisnom diskursu pripovjedno *ja* i *ja* koje percipira, koje referira na vlastitu prisutnost u prostoru, spojeni su u jednoj tački „jer sam duh koji pripovijeda neotklonjivo pripada oku koje percipira“ (Lompar 1995: 89). Putopisac/emitent o destinaciji izvještava, dakle, kao očevidac i centralna ličnost putopisne događajnosti, on je lice koje kazuje ali i učesnik putovanja; osim toga, putopisac je subjekt koji kazuje o svojim doživljajima sa putovanja, o svojim osjećanjima i razmišljanjima povodom putovanja, zato kažemo da se u putopisu stvarnost pokazuje neposredno.

2.1. Gramatička metafora lica – enalaga

Kako funkcionira polje presonalnosti u putopisnom žanru? Putopisno se polje personalnosti bogati različitim vidovima gramatičkih metafora, usljed čega se usložnjava i sistem formi pripovijedanja.

Vrlo česta gramatička metafora lica u putopisnom diskursu jeste *vi*-metafora. Zamjenom prvog lica jednine drugim licem množine (*vi*-metaforom) putopisac kao govornik potire distancu između sebe i čitaoca. Ovom zamjenom dolazi do stapanja dviju tačaka gledišta – putopisac kao govornik učesnik je događaja ali on svoje iskustvo i doživljaj transponira i na recipijentovu (adresatovu) tačku gledišta, tj. na drugo lice. Čitalac se zapravo ‘uvlači’ u poznavanje putopisnih radnji i prilika ili mu se sugerira da ih upozna. Na taj način čitalac postaje centralna ličnost i sinhroni svjedok putovanja; čitalac je tako uvučen u konkretan prizor – kao da se i sam nalazi na mjestu zbivanja priče. Naprimjer:

Gledate, na dva kilometra pred sobom, zelenu masu od nekoliko drveta sa gustim krunama, zbijenih kao ovce koje na vrućini sklanjaju glavu u škrtu senku svoga suseda. I gledajući tu zelenu oazu, u bleđem zelenilu livade, **vi pomišljate** na hladovinu u kojoj raste gusta trava sočnozelene boje, i u njoj žuto i plavo cveće kome **ne znate** pravo ime; na podlokanu, meku obalu; na potok, tanak ali snažan, i u njemu veliko kamenje, zeleno od mahovine, preko koga voda pada i tanji se toliko da postaje bela i prozirna kao najfinije zavese; na brzu ribu pastrmku, koju je teško razlikovati od dna potočnog. A pre nego što je **vaša** moć asocijacije stigla da izređa dalja bogatstva zamišljenog predela, **vaša** kola su već kod te male oaze, **vi**

ste već **sišli**, **strčali** niz strminu pored druma, i već **sedite** na istoj onakvoj travi, **gledate** u tamnu vodu u kojoj se minijaturni beli, iznutra osvetljeni slapovi prebacuju preko krupnog mahovinastog kamenja, pratite strelovito bežanje pastrmke, kao munju ispisanu senkom, **kidate** sa obema rukama sitno cveće, zaista žuto i plavo, i od čuđenja i radosti **prinosite** ga licu, ne znajući da li da ga **ljubite** ili **mirišete**. A pored toga **nalazite** još ponešto što ni najbrža mašta nije mogla stići da predvidi i naslika. (Ivo Andrić, „Dolinom Radike, i dalje“, P, 52–53)

Potirući primarnost svoga *ja*, putopisac iskazivanjem u formi inkluzivnog *mi* potencira sadržaj – univerzalno, općeljudsko, sveopće. Inkluzivno *mi* uključuje ne samo primaoca poruke nego okuplja sva lica³ (i *ja* i *ti* i *mi* i *vi* i *on* i *oni*):

Prolazim tršćanskim ulicama, mimo izloga i ljudi, mimo glasova. Mislim o licima gradova koje **nismo upamtili**, pred kojim **smo bili**, ali je to bivanje časomice umiralo, nepoštedno spaljujući *naše* trenutke i čineći nemoćnim *našu* strepnju pred ždrijelom Vremena u koje su propašću dospijevale *naše* izgubljenosti. Nikada **nećemo nadvladati** sva satanina umijeća i sva *naša* koračanja pružat će slova i riječi za njegovu himnu, pred kojom će nadolaziti i pridikovati materija glasom Savonarolinim, pred kojim će zbaciti svoju mantiju Martin Luter, kako bi govorio Carducci. I on će se radovati tim izgubljenim koračanjima, tim zaboravljanjima, pred tim rušenjima svijeta u prikazanjima moći onih koji nadnose svoje uho nad *naša* šaptanja. **Mi** ćemo započinjati i **mi** ćemo nastavljati njegovu himnu, nastavljajući sjenke Uha u *našim* zagledanjima, pristajući da one budu dio *naših* prohođenja i tako pohlepno gutaju slike koje su kroz *naša* gledanja promicala, pristajući da **nam** on dariva ono što se prividom sjaja zaodijeva, krijući ispraznost i nemoć spram Lica Stvaranja, u kome Adem biva poučen onome što nije znao i onome što je kadar ponoviti i ponavljati. (Rusmir Mahmutćehajić, „Trieste – nadnošenje nad predanostima raskrivanju sklada“, P, 491)

U korpusu koji smo istraživali autorsko *mi* nalazimo u samo jednom putopisu, i to izvještajno obilježenom:

Ovu *našu* priču o Parikutinu, Orizabi i Popokatepetlu **spomenuli smo** prvenstveno zbog toga da bolje **objasnimo** ono što **smo istakli** govoreći o rudnom bogatstvu današnjeg Meksika. (Vaso Gajić, „Popokatepetl“, H, 209)

Treće lice jednine obično dolazi kao izraz nekog emocionalnog stanja (usp. Katnić-Bakaršić 2007: 244). U putopisima je posebno česta zamjena prvog lica jednine subjekatskom (neodređeno-ličnom) riječju **čovjek**. Tom je gramatičkom metaforom

³ Pod *inkluzivnim mi* ili „inkluzivnim“ licem podrazumijeva se da je „u pošiljaoca poruke uključen i primalac ili više primalaca“ (Klajn 2000: 99).

putopisac maksimalno obezličen, on se distancira od vlastitih doživljaja i emocija, pripisujući im općeljudski karakter:

Čovjek se sasvim **navikne** na takve prizore, kao što **se navikne** i na kojekakve vjerske običaje, u kojima Nepal ne oskudijeva. (Sead Saračević, „Boginja ne voli bombone“, H, 337)

Grad, nadnesen nad ponor u kome klokoće voda, kao da i nije na zemlji. Jedino ga ćuprije vežu za život. Jedino na njima *čovjek* **osjeća** stvarnost, prostor, vrijeme. (Jakša Kušan, „Impresije iz Mostara“, H, 89)

I kad bi *čovjek* ovdje **imao** jednim potezom pera da **sažme** utiske sa putovanja po modernoj Turskoj, to bi po istočnjačkom običaju, morala biti pjesma ili kao kod Al Gazalija simbolična priča jer se samo pjesmom i pričom svi zaključci ulančavaju u kružnu cjelinu. (Midhat Begić, „U zemlji Saita Faika“, A, 98)

U putopisnom tekstu uočava se specifična zamjena prvog lica jednine posebnom subjekatskom riječju **putnik**. *Putnik*, kao forma uopćenog agensa, predstavlja gramatičku metaforu u kojoj se ukrštaju tačka gledišta putopisca kao pripovjedača i putnika, tačka gledišta čitaoca ali i tačka gledišta svakog potencijalnog putnika kao trećeg lica:

U više mahova zatamni poneki dio obzora i **putnik** iz kola, tek kad **se približi** tom mutnom oblaku u vedrom nebu, **primijeti** da je to oblak prašine koju podiže stado ovaca praćeno čobančadima i psima karabašima. (Midhat Begić, „U zemlji Saita Faika“, A, 91–92)

Po ulici, pod strehama kuća, u trgovinama, valjaju se ljudi, žene i goluždrava djeca. **Putnik mora da pazi** da ih **ne zgazi**, jer oni se ne miču nego drijemaju. (Arif Tanović, „Među bogovima i sveštenicima Banganga“, H, 212)

2.2. *Leksičke metafore – tropi*

Kako to ilustriraju prethodni primjeri, u putopisnom je diskursu putopisac istovremeno autor teksta, pripovjedač i svjedok putovanja. U diskursu je on „vidljiv“, referencijalni izrazi su prvo lice jednine i njegove sinonimne zamjene, gramatičke metafore ili enalage lica. No, vrlo često se autoreferencijalnost na vlastitu prisutnost u putopisnom diskursu ostvaruje putem sinegdoškog transfera pri čemu se uobičajeno prvo lice zamjenjuje leksemom *oko* ili *pogled*. Treba imati u vidu da sinegdoha oko/pogled, kao podvrsta metonimije, u putopisnom diskursu nije slučajna ili arbitrarna, nego je ona odraz putopisne žanrovske ekspresije u onom smislu u kojem o riječima s tipskom žanrovskom ekspresijom govori Mihail Bahtin (1980: 258–259):

„Govorni žanr nije oblik jezika već je tipski oblik iskaza; kao takav žanr uključuje u sebe i određenu ekspresiju svojstvenu datom žanru. U žanru reč dobija neku tipsku ekspresiju. [...] Ovu tipsku (žanrovsku) ekspresiju možemo razmatrati kao stilistički oreol reči, ali taj oreol ne pripada reči jezika kao takvoj, već pripada onom žanru u kome data reč obično funkcioniše, to je odjek žanrovske celine koja zvuči u reči.“

Za razliku od metafore, koja je „prije svega način poimanja jedne stvari pomoću druge, a njezina je osnovna funkcija razumijevanje“, metonimija „prvenstveno ima referencijalnu funkciju, odnosno omogućuje nam da se jednim entitetom služimo kao *zastupnikom* drugog“ (Lakoff i Johnson 2015: 34). Sinegdoha, kao podvrsta metonimije, u načelu je kvantitativna, a metonimija kvalitativna. U sinegdohi se značenjski prijenos događa u istoj konceptualnoj domeni, tj. pojmovi se uklapaju jedan u drugi (Bagić 2012: 291). Sinegdoški koncept (DIO ZA CJELINU) sastavni je dio putopisnog načina govora u kojem se putopisno *ja* (subjekt govora) razotkriva posredstvom sinegdoškog transfera, a to je OKO ZA OSOBU. Uloga koju sinegdoha *oko* preuzima je uloga putopisca kao gledaoca, posmatrača, interpretatora, komentatora, registratora činjenica. Drugim riječima, smisao nije samo u tome da se upotrijebi dio (*oko*) koji zamjenjuje cjelinu (putopisca kao govornika/kao diskurzivno *ja*), nego da se izdvoji pojedina ljudska osobina, preciznije, vid, koja se povezuje s ljudskim tijelom. (usp. Lakoff – Johnson 2015: 34)

Redukcija vlastitog tijela na perceptivni organ *oko* upućuje na *doživljajni* odnos kako prema vlastitom tijelu⁴ smještenom u putopisni prostor tako i prema događaju koji je putopisac vidio i koji je izabrao da o njemu u putopisnom diskursu kazuje ili da ga prikazuje čitaocu kao recipijentu putopisne informacije. Upravo taj izabrani događaj reducira, bolje rečeno neutralizira ili obezličuje, vlastito *ja* kao referentni pojam na sinegdohu *oko*. Sinegdoha *oko*, zapravo, obilježava redukciju vlastitog tijela na uopćeno tijelo smješteno u prostor, uslijed čega se doživljaj kazivanog ili prikazivanog događaja (prizora) primiće čitačevoj tački gledišta. To neutraliziranje vlastitog *ja* olakšava, ali i intenzivira, fokusiranje govora na doživljavanje događaja ili prizora, ono je usmjereno na čitaoce, na njihovo uživanje u pričani ili prikazani događaj i saradnju s putopiscem–pripovjedačem u proživljavanju jezički uobličena viđenja:⁵

Pod visokim obeliskom, blizancem onoga što krase Plas Konkord u Parizu, zaustavila se grupa putnika. Pri vrhu gore, izgleda kao da se obelisk njiše pa je **oku teško** da pronade

4 Usp. Pol Riker (2004: 139): „Ja imam doživljajni odnos prema mojim dijelovima kao pokretnim organima (ruka) ili perceptivnom (oko), emotivnom (srce) ili prema glasu kao organu izražavanja. Sa mojim mozgom ja nemam nikakav doživljajni odnos. Uistinu, izraz ‘moj mozak’ ne znači ništa, bar ne direktno: u apsolutnom smislu postoji *jedan mozak* u mojoj glavi, ali ga ja ne osjećam.“

5 U putopisnom su diskursu vrlo česti i frazeologizmi s ključnom riječi *oko*, npr., upasti u oči, izbiti pred oči, pomaljati se pred oči, izlaziti pred oči, uhvatiti okom, lutati pogledom. Evo nekih primjera:

zapis, ime jednog francuskog vojnika. Urezano je onoga dana kada je grupa radoznalih Napoleonovih vojnika stigla od Abukira do Karnake, stare Tebe, da vidi izbliza istinu o bogatim nalazištima. U pijesku su ugledali bronzu nekoga šiljka. Nekih sto godina kasnije, kada je otpočeo rad na otkopavanju divnih tebanskih hramova u Karnaku, ime zapisano na onom šiljku našlo se na vrhu obeliska pa ga **oko** samo naslućuje. (Neda Erceg, „Teba sa sto vrata“, H, 331)

Oči su, nekako bojažljivo i djetinje bezazleno i bespomoćno, odmah na prvom koraku spremne na iznenađenja, pa tragaju, buljeći u te kuće i gomile ljudi i automobila, za nečim što ima toliko zvanične i poznate nazive: Ajfelov toranj, Trijumfalna kapija, Sakr Ker, Mulen ruž, Sen Žermen, Monmartr... (Kemal Mahmutefendić, „Uvehlo cvijeće Monmartra i Luksemburg“, A, 272)

Zelene se vrtovi – bijeli se kamen. Pa **oku** čudno. Ali i ugodno. (Čamil Sijarić „To je zemlja Hercegovina“, H, 461)

Jer čim čovjeku zamakne zavičajni sokak za okuku, u **oku**, počinje ona sociologija u pokretu, kako je govorio G. Renard (...). (Midhat Begić, „U zemlji Saita Faika“, A, 77)

Sada ćemo navesti nekoliko primjera sa sinegdohom *pogled*, leksičkim eksponenotom koji se ostvaruje kao sinonim sinegdohi *oko*:

Četvrtog dana kroz maglu u daljini pogled je nazirao [← (ja) sam nazirao] *konture kopna razabirajući brda, šume i stijenje*. (Arif Tanović, „Tri duše Hong Konga“, P, 92)

Brod je krenuo. Pogled se opraštao [←(ja) sam se opraštao] *sa „slobodnom“ lukom, okruženom tvrđavama, i prenaseljenom kineskom zemljom*. (Arif Tanović, „Tri duše Hong Konga“, P, 100)

Od sve ženske odjeće najviše putniku u oči upada okrunjena glava udate Hercegovke – kruna, koju one sad vijencem sad grivnom zovu. (I. F. Jukić, „Putovanje iz Dubrovnika preko Hercegovine u Fojnicu“, H, 11)

Danas mi, između svih ostalih, **upade u oči** jedan dječak koji je čeprkao iz smetlja zabudavila kukuruzna zrnavlja, na pola prokljajala, i požudno ih gutao. (Bogdan Krekić, „Vučitrn“, H, 83)

Istorija ove zemlje se raskriva u zamamnim i strašnim slikama i to što sada **izlazi pred oči**, dok povezujem ove sitne detalje, uspoređujem sa onom simboličnom igrom rusali, u kojoj se mačevima dolazi do čovjekove premoći nad zlom. (Čedo Kisić, „Deveta zlatan zvijezda na nebu Afrike“, H, 356)

Dok šećem i šepurim se po odajama kao posrani golub, mislím na moju daleku domovinu, na Bosnu i Hercegovinu, mislím na Sarajevo, na Mostar i mnoge šehere i kasabe moje drage zemlje. **Pred oči** mi **izbijaju** sinagoge, medrese, mektebi, škole, vijećnice, stambene zgrade i uredi, građeni u mavarskom stilu. (Zuko Džumhur, „Sve je blagost“, H, 174–175)

Pogled luta pristaništem, to je poznata, stara slika, ali osećanje u vama je čudno, novo. (...) U pozadini, **oko hvata** crvene dvospratne basove kako se valjaju drumom, nezgrapni kao trudnice, i voz nekakav starinski, kao da im ne beži mnogo. (Miroslav Radojčić, „Sa dve strane Atlantika“, H, 271)

Kako se to vidi iz navedenih primjera sinegdoha oko/pogled dobija tipsku žanrovsku ekspresiju jer odgovara putopisnim „tipskim temama“. Njena tipska žanrovska ekspresija odražava odnos riječi i njenog značenja prema žanru, to jest prema njegovim tipskim temama, kako bi to rekao Bahtin. Sinegdoha *oko* izdvaja i naglašava detalje i prizore iz posmatrane stvarnosti, u tom slučaju pojavljuje se „kao izraz nekog ocjenjujućeg stava individualnog čoveka“ (Bahtin 1980: 259). U toj svojoj funkciji i emocionalno-ekspresivnoj vrijednosti sinegdoha *oko/pogled* nije svojstvena, naprimjer, znanstvenom i administrativno-pravnom tekstu.

Zaključak

U radu je bilo riječi o gramatičkoj sinonimiji lica (enalagi) unutar putopisnog polja personalnosti te figurativnoj leksici (tropima) kao sredstvima referiranja na govornika/emitenta i sugovornika/recipientima u putopisnom diskursu. Analiza je pokazala specifičnost putopisnog stila u variranju prvog lica jednine i množine, drugog lica množine te trećeg lica (npr. čovjek, putnik...) ovisno o tome kako se emitent putopisne informacije postavlja prema recipientu (čitaocu), tj. kako želi djelovati na recipienta te kako se postavlja prema temi putovanja. Kada je bilo riječi o figurama riječi (tropima), pokazalo se da putopisni diskurs pokazuje specifičnost u pogledu sinegdoške transpozicije na temelju koje se u putopisnom diskursu konstituiraju osobena stilistika i poetika *oka* i *pogleda* sukladna tipskim putopisnim temama. Sprovedena analiza pokazala je da se stil putopisnog žanra potvrđuje *ekspresivnim obilježjima* koja odražavaju stavove i raspoloženje govornika prema čitaocu ili prema predmetu komunikacije, dok njegova *konotativna obilježja* odlikavaju subjektivna reagovanja na objektivnu stvarnost, odnosno najčešće su uvjetovana putničkim iskustvom putopisca–govornika i njegovim doživljajem tog iskustva.

Izvori

- (H) Isaković, Alija (ur.) (1973), *Hodoljublje: izbor bosanskohercegovačkog putopisa i grada za bibliografiju, 1842–1970*, Svjetlost, Sarajevo
- (P) Isaković, Alija i Ivan Lovrenović (ur.) (1984), *Putopisi (izbor)*, Svjetlost, Sarajevo
- (A) Rizvanbegović, Fahrudin (ur.) (1997), *Antologija bošnjačkog putopisa XX vijeka*, Alef, Sarajevo

Literatura

- Bagić, Krešimir (2012), *Rječnik stilskih figura*, Školska knjiga, Zagreb
- Bahtin, Mihail (1980b), „Problem govornih žanrova“, *Treći program Radio Beograda*, IV/47, str. 233-270
- Benčić, Živa i Dunja Fališevac (1995), *Tropi i figure*, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb
- Djubua, Žak i sur. (1986), *Obščaja ritorika*, Progress, Moskva
- Duda, Dean (1995), „Figure u opisu prostora“, u: Benčić, Ž. i D. Fališevac (ur.) *Tropi i figure*, str. 427-450, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb
- Ivanetić, Nada (2010), „Referencija na osobe u novinskim putopisnim tekstovima“, u: Riječki filološki dani 8. Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Riječki filološki dani održanog od 6. do 8. studenog 2008, str. 477-488, Filozofski fakultet, Rijeka
- Katnić-Bakaršić, Marina (2007), *Stilistika*, Ljiljan, Sarajevo
- Katnić-Bakaršić, Marina (2018), „Stilistika govornika i sugovornika“, *Croatica XLII*, str. 333-342
- Klajn, Ivan (2000), „Lice kao gramatička i komunikacijska kategorija“, u: *Lingvističke studije*, str.88-105, Partenon, Beograd
- Kvintilijan, Marko Fabije (1985), *Obrazovanje govornika*, Veselin Masleša, Sarajevo
- Lakoff, George i Mark Johnson (2015), *Metafore koje život znače*, Disput, Zagreb
- Lompar, Milo (1995), „Putopisno vreme“, u: *Ljubomir Nenadović i srpska putopisna tradicija*, Zbornik radova s Međunarodne konferencije (2) Filološkog fakulteta u Prištini održane 19. i 20. maja 1995, str. 89-95, Filološki fakultet, Priština
- Riker, Pol (2004), *Sopstvo kao drugi*, Jasen, Beograd, Nikšić
- Šarić, Ljiljana (2014), „Metafora, diskurs, društvo“, u: Mateusz-Milan Stanojević (ur.), *Metafore koje istražujemo: Suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*, str. 169-202, Srednja Europa, Zagreb
- Šarić, Ljiljana i Maja Brala-Vukanović (2019), *Slike jezika: Temeljne kognitivnolingvističke teme*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb

Metaphor of the speaker and hearer in the travelogue discourse

One of the fundamental issues of contemporary stylistics is the issue of the distribution of linguistic means through which the speaker and hearer are actualized in different functional styles, their genres and texts. The aim of this paper is to analyze and interpret the replacement (synonymy or transposition) of the first person singular, as the speaking person, by its grammatical-metaphorical synonyms (enallage of the person) in the travel writing discourse. As travel writing discourse shows specificity in relation to other genres when it comes to replacing the first person singular with figurative lexis (tropes), the goal of this paper will be the analysis and interpretation of specific figurative lexis as a means of referencing the speaker/emitter and hearer/recipient in travel writing discourse. The final goal of the work is to point out the connotative value of the analyzed grammatical and lexical metaphors in the travel writing discourse and their specificity genre expression. The corpus is an anthological source of Bosnian travel writing of the 20th century.

Key words: text stylistics, metaphor, enallage, speaker, hearer, travelogue, style

Adresa autorice:

Bernisa Puriš

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Franje Račkog 1

71 000 Sarajevo

bernisa.puris@ff.unsa.ba